

# Ondersteuning en nazorg van bedreigde raadsleden

---

Onderzoek naar ervaringen met nazorg en ondersteuning van bedreigde raadsleden



**IVP**  
EXPERT  
BIJ SCHOKKENDE  
GEBEURTENISSEN

partner in

**arq**  
Psychotrauma  
Expert Groep

**impact**

Landelijk kennis & adviescentrum  
psychosociale zorg en veiligheid  
bij schokkende gebeurtenissen

Ine Spee  
Wera van Hoof



Nederlandse Vereniging  
voor Raadsleden

## Inhoudsopgave

1. Aanleiding	1
2. Achtergrond en onderzoek	2
3. Werkwijze	4
4. Algemene bevindingen	5
5. Aanbevelingen	8
6. Literatuur en bijlagen	11

## 1. Aanleiding

In de raadsperiode 2014-2018 kreeg een aanzienlijk deel van de raadsleden te maken met agressie, geweld en intimidatie. Deze vormen van bedreiging ondermijnen het functioneren van raadsleden. Het is een verschijnsel dat in toenemende mate de kop op steekt, zie ook de rapportages van het Landelijk Informatie- en Expertisecentrum (LIEC) (Inspectie Veiligheid en Justitie, 2016) en het rapport van de Nederlandse School voor Openbaar Bestuur (NSOB) dat in december 2016 is aangeboden aan de ministeries van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties en van Veiligheid & Justitie (van der Steen e.a., 2016). In het bijzonder tijdens het debat over de vluchtelingenopvang in het najaar van 2015 en voorjaar van 2016 hebben raadsleden te maken gehad met een vorm van bedreiging. Uit een onderzoek van Raadslid.Nu (februari 2016) bleek dat 48% van de raadsleden niet bekend is met de vormen van hulp en opvang die beschikbaar zijn.

Het is van groot belang dat raadsleden het werk dat zij vaak vanuit grote maatschappelijke betrokkenheid verrichten, kunnen doen in een zo veilig mogelijke werkomgeving. Het ongestoord functioneren van raadsleden is zowel vanuit moreel als vanuit democratisch perspectief van wezenlijk belang. Onder de noemer van Veilige Publieke Taak (VPT) zijn de afgelopen jaren allerlei activiteiten uitgevoerd om dit te bevorderen. Het huidige onderzoek richt zich op een specifiek deelaspect.

Mocht er onverhoopt sprake zijn van bedreiging, dan is goede ondersteuning en nazorg noodzakelijk. Door de ervaringen van raadsleden te inventariseren en hun lessen en adviezen in kaart te brengen, wordt in beeld gebracht of de directe zorg en eventuele benodigde nazorg na incidenten, adequaat zijn geweest. Met als doel aanbevelingen te formuleren om de ondersteuning van raadsleden te verbeteren.

## 2. Achtergrond en onderzoek

### De cijfers over agressie bij raadsleden

Uit een onderzoek van het Periklesinstituut (2016), in samenwerking met de Vertrouwenslijn en het Centrum voor Criminaliteitspreventie en Veiligheid (CCV), blijkt dat 26%, van de 963 raadsleden die aan het onderzoek meededen, te maken heeft gehad met agressie, bedreiging, intimidatie of geweld. Dit geeft het belang aan van aandacht voor ondersteuning en nazorg voor raadsleden. In het onderzoek door 'Raadslid.Nu' geeft 17% van de raadsleden aan onvoldoende steun te hebben ontvangen en 18% weet niet welke stappen te ondernemen na een ervaring van bedreiging, ondanks dat het een en ander aan hulp georganiseerd is.

Toch zijn er al allerlei hulpmiddelen ontwikkeld en aangeboden aan raadsleden, zoals bijvoorbeeld de meld-app, een stappenplan, de Leidraad Veilig Bestuur, informatie over de maatregelen van Veilige Publieke Taak, een animatie over welke stappen te zetten na bedreiging en informatie over onderzoeken van het Centrum voor Criminaliteitspreventie en Veiligheid over raadsleden en veiligheid. En last but not least de Vertrouwenslijn met gespecialiseerde ondersteuning vanuit het Instituut voor Psychotrauma.

Afgelopen jaren is bij personen met een publieke functie voornamelijk onderzoek verricht naar de verschillende effecten van bedreiging en intimidatie. Deze kennis biedt de mogelijkheid ervaringen en aanbevelingen die voortkomen uit deze interviews met raadsleden, te plaatsen. In mindere mate is gekeken naar de ondersteuning die deze personen hebben ontvangen en ervaren. Daarmee is dit onderzoek een toevoeging op bestaande kennis over dit thema.

### Psychosociale effecten van bedreiging en intimidatie

Situaties van agressie, bedreiging of intimidatie kunnen als zeer schokkend worden ervaren. Een belangrijk kenmerk van een schokkende ervaring is dat het natuurlijke gevoel van veiligheid wordt aangetast. Als de (feitelijke of gepercipieerde) dreiging aanhoudt, leidt dit mogelijk tot chronische stress. Stress beïnvloedt het psychisch en lichamelijk welzijn en kan negatieve gevolgen hebben voor zowel het welzijn als het functioneren in de werk- en privésituatie (Hobfoll, 1998.) De mate van ervaren stress na een bedreigende situatie en hoe ermee wordt omgegaan, is afhankelijk van verschillende factoren zoals karaktereigenschappen, perceptie, interpretatie, ervaren controle over de situatie en copingstijlen. Ook eerdere traumatische ervaringen spelen hierbij een rol (Nijdam e.a., 2008).

Meerdere studies geven weer dat bedreiging en intimidatie psychische belasting kunnen veroorzaken. Uit onderzoeken onder werknemers met een publieke taak of functie blijkt dat bedreigingen en intimidatie consequenties kunnen hebben voor de uitoefening van het werk en het psychosociaal welzijn. Sikkema e.a. (2007) constateren in een onderzoek bij werknemers met een publieke functie dat veel agressie en geweld (64%) instrumenteel is, bedoeld om besluitvorming te beïnvloeden. Een derde van de slachtoffers ervaart negatieve gevolgen van de bedreiging blijkt uit een onderzoek van het Ministerie van Binnenlandse Zaken en Koninkrijkrelaties naar agressie en geweld bij het openbaar bestuur (2016). Hierbij gaat het voornamelijk om verminderd werkplezier. Daarnaast gaf 15% van de slachtoffers aan door de bedreiging te worden beïnvloed in het maken van beslissingen.

In het onderzoek van van der Torre (2013) wordt benoemd dat OM- en politiemedewerkers soms dader(-s) en locaties vermijden en alerter en harder in hun optreden zijn geworden. In een enkel geval besloot een werknemer niet meer in een bepaalde wijk te werken. In het

onderzoek wordt ook aangegeven dat de impact voor slachtoffers groot is wanneer dader(-s) beschikken over privéinformatie.

In een onderzoek van Abraham e.a. (2011) werd aangetoond dat bedreigde werknemers met een publieke taak, slechter sliepen dan voor het agressie-incident. Een derde van de ondervraagden rapporteerde frequente of aanhoudende gevoelens van spanning of stress en 1 op de 10 ervaaarde dat ze minder goed functioneerden dan voor het incident. In het onderzoek van Nijdam e.a. (2008) naar gevolgen van bedreiging bij politici, kwam terug dat sommigen personen juist kunnen volharden in hun taakuitoefening.

Bepaalde kenmerken van bedreigingen vergroten de psychische impact. Bijvoorbeeld als het de bedoeling is om een medewerker persoonlijke schade toe te brengen, als er sprake is van stelselmatige bedreiging of als de dreiging afkomstig is van een dader of groep die in dezelfde omgeving woont. De belasting van een bedreiging neemt tenslotte vooral toe als deze wordt gericht op de privé-omgeving (van der Torre e.a., 2013).

Ondanks de mogelijke psychosociale gevolgen van een bedreiging, hebben mensen die te maken krijgen met een schokkende gebeurtenis het vermogen hier zonder blijvende gezondheidsklachten bovenop te komen (Charney, 2004; Impact, 2014). Dit wordt veerkracht genoemd. Sociale steun speelt een belangrijke rol bij het vermogen veerkracht te tonen.

#### Belang van sociale steun

Gezien de mogelijke psychosociale gevolgen van bedreiging, is goed georganiseerde ondersteuning en nazorg van belang. Afgelopen decennia is hier veel onderzoek naar gedaan en zijn er richtlijnen opgesteld hoe die ondersteuning vorm te geven (Impact, 2014). Mensen die een schokkende gebeurtenis meemaken blijken een aantal basisbehoeften te hebben. Primair hebben zij behoefte aan veiligheid, emotionele en sociale steun (o.a. verbondenheid, erkenning en betrokkenheid), informatie en praktische hulp (Hobfoll, 2007). Centraal staat ook het ontvangen van sociale steun uit de naaste omgeving, zowel op het werk als in de privésituatie.

Uitgangspunt van verschillende richtlijnen over psychosociale ondersteuning is zo veel mogelijk aan te sluiten bij die behoeften van de individuele getroffene(-n), waarbij kennis over de (onbewuste) basisbehoeften van slachtoffers zeer behulpzaam is. Frequent monitoring is een manier om direct na een heftige gebeurtenis, maar ook op de langere termijn, de individuele behoeften in kaart te krijgen. Hiermee komen ook de personen in beeld die geen basis hebben om op terug te vallen of die het niet lukt vanwege persoonlijke geschiedenis, karakter of door een stapeling van schokkende gebeurtenissen vanuit eigen veerkracht het verwerkingsproces te doorlopen.

### **3. Werkwijze**

In dit exploratieve onderzoek zijn vijf semigestructureerd interviews gevoerd met raadsleden van ongeveer anderhalf uur. Daarmee zijn de opgetekende ervaringen indicatief voor de aard van ervaringen van raadsleden. Daarnaast heeft het IVP in de afgelopen twee jaar op meerdere plekken in het land interactieve voordrachten gehouden voor gemeenteraden. De ervaringen die hiermee zijn opgedaan, zijn meegenomen in dit onderzoek.

In deze interviews zijn de ervaringen van raadsleden met de nazorg en ondersteuning die zij hebben ontvangen na een bedreiging, verzameld. Daaruit zijn aanbevelingen voortgekomen om de kwaliteit van nazorg en ondersteuning te verbeteren.

De gebruikte interviewvragenlijst (zie bijlage 1) is met de opdrachtgever, het Ministerie van Binnenlandse Zaken en Raadslid.Nu vooraf afgestemd. De geïnterviewde raadsleden hebben de mogelijkheid gehad aanvullingen en/of correcties door te voeren.

## 4. Algemene bevindingen

### Context van de gesprekken

De geïnterviewde raadsleden spraken openhartig over de impact die de bedreiging heeft gehad op hun werk- en privé-omgeving. Omdat de ervaring vaak zeer indringend is geweest, was het voor hen belangrijk en niet altijd gemakkelijk om er op terug te blikken. Het doel om, naast het vertellen van het verhaal, te bespreken wat er van deze gebeurtenissen geleerd kan worden, werd als positief ervaren.

### Algemeen

In de gemeentelijke politieke arena, wordt een verruwing van omgang en taal ervaren en vaak wordt er op de man/vrouw gespeeld. Deze verruwing is een weerspiegeling van de verruwing zoals die ook in de samenleving en de social media wordt ervaren. Normen en waarden over acceptabel gedrag en taal, lijken te verschillen en worden in de raadszaal niet altijd geadresseerd.

### Effecten van de bedreiging

De volgende effecten van bedreiging kwamen in de interviews naar voren:

1. Voor sommige raadsleden heeft de bedreiging erin geresulteerd dat ze zich (soms voor kortere tijd) hebben beziggehouden met 'lichtere' mindere controversiële dossiers of maatschappelijk minder zwaar beladen onderwerpen.
2. Sommige raadsleden werden extra gemotiveerd, soms gestimuleerd door hun omgeving, om hun maatschappelijke en politieke standpunten juist kracht bij te zetten.
3. Het tonen van kwetsbaarheid door de bedreiging werd soms openlijk afgestraft of politiek uitgebuit. Doordat kwetsbaarheid als onveilig werd ervaren, lieten veel raadsleden deze meestal niet zien.
4. Het persoonlijk functioneren werd soms aangetast, wat zich uitte in sneller geïrriteerd zijn of slechtere concentratie. Er werd aangegeven dat dit effect had op zowel zakelijke als privé-relaties.

### Opvang en ondersteuning

Het feit dat raadsleden in een kleinere of een grotere gemeente werken en of ze deel uitmaken van een landelijke politieke partij of een lokale partij, kan gevolgen hebben voor de ondersteuning die ze krijgen na een bedreiging of ander agressie-incident. Raadsleden die lid zijn van een landelijke partij, krijgen bij zaken die de landelijke pers halen, wel eens ondersteuning op het gebied van omgaan met de media of worden gebeld door landelijke politici. Dat wordt als zeer ondersteunend ervaren. Kleine lokale fracties hebben geen landelijke partij om op terug te vallen voor ondersteuning en zijn dus afhankelijk van eventuele steun van fractiegenoten, griffier en burgemeester. Vaak is de ondersteuning van elkaar binnen zo'n kleine fractie groot. Het voordeel van een kleine fractie kan ook zijn dat de lijnen met de burgemeester of griffier kort zijn. Het invoelend vermogen en de kennis over de effecten van bedreiging zijn het echter het meest van belang in effectieve ondersteuning van bedreigde raadsleden.

Doordat raadsleden formeel geen werkgever hebben, zijn ze feitelijk afhankelijk van de ondersteuning van fractie, burgemeester en griffier. Soms werd een bloemetje bezorgd door de fractie, wat als ondersteunend ervaren werd. Vaak werd genoemd dat het van belang is dat raadsleden het mobiele telefoonnummer hebben van de burgemeester, zodat ze bij heftige gebeurtenissen snel contact op kunnen nemen. Uit de gesprekken blijkt echter dat burgemeesters niet altijd hun mobiele telefoonnummer aan raadsleden beschikbaar stellen.

In veel gevallen is de ondersteuning op praktisch gebied goed, maar wordt de emotionele ondersteuning, met name op de langere termijn, gemist. Dit geldt ook voor de ondersteuning van gezinsleden van raadsleden. Een raadslid gaf aan dat het nare incident door de burgemeester als een crisis werd behandeld, waarmee het persoonlijk aspect onderbelicht bleef. In een enkel geval werd de bedreiging van een raadslid politiek gebruikt door andere partijen en/of burgemeester omdat het bedreigde raadslid als "lastig" bekend stond. Een evaluatief gesprek met het bedreigde raadslid en eventuele partner/gezinsleden en de fractie enige tijd na het incident wordt gemist. Dit zou naast erkenning en leerervaring ook een afrondende functie kunnen hebben.

Ook is er behoefte aan agendering en evaluatie van het incident in de raad. In een besloten raadsvergadering kunnen incidenten gedeeld worden en kunnen leden elkaar ook steunen. Daarmee wordt kennis opgebouwd en wordt het incident losgekoppeld van de persoonlijke situatie van een raadslid waardoor eenieder er iets van kan leren.

#### Omgaan met de media

Enkele incidenten hebben geleid tot landelijke media-aandacht. Dit heeft als gevolg dat een bedreigd raadslid er nog een taak bij krijgt. De meeste raadsleden hadden geen media-ervaring of mediatraining gehad. In een enkel geval is een raadslid ondersteund door zijn/haar landelijke partij op het gebied van optreden in de (sociale) media. Als signaal naar buiten kan de raad een motie aannemen of de burgemeester een verklaring af laten leggen in de pers.

Een raadslid noemde dat de publiekelijk afwijzing in een persbericht van de burgemeester/gemeente na het incident ("Dit pikken we niet") ondersteunend is geweest en veel erkenning heeft gegeven. Bij een ander raadslid kwam het voor dat de gemeente/burgemeester juist koos voor een mediastilte. Hiermee werd in de externe communicatie niet de norm gesteld dat bedreiging niet door de beugel kan. Dit kan maken dat de focus van de pers en de omgeving blijft hangen bij het bedreigde raadslid, waardoor de stress voor betrokken raadslid aanhoudt. Ook werd aangegeven dat het ondersteunend is als een lid van de eigen of een andere fractie het voor je opneemt in de (sociale) media.

#### Politieonderzoek

Politieonderzoek leverde vaak weinig op doordat meestal geen daders konden worden opgepakt. Dat betekent dat het gevoel van onveiligheid lang is gebleven en dat de impact daarvan op gezinsleden (zeker in gezinnen met jonge kinderen) nog lang groot is geweest. De manier waarover de betrokkenen geïnformeerd zijn over het politieonderzoek verschilt van "nooit meer iets van gehoord" tot "telkens bijgepraat door de politie". Met name voor de erkenning van het aangedane leed, is het voor de bedreigde raadsleden van belang dat ze goed geïnformeerd worden over de voortgang van het onderzoek. In dit kader werd ook een mogelijke rol van de ambtenaar openbare orde en veiligheid genoemd: door zijn contacten met de politie zou deze een rol kunnen vervullen bij het ondersteunen van aangifte doen en



verdere contacten met wijkagenten etc. Een enkeling geeft aan dat zijn vertrouwen in de overheid en de politie is aangetast door de manier waarop deze zaak is afgehandeld.

### Preventie

In 2018 volgt een nieuwe raadsperiode waarin nieuwe raadsleden zich in snel tempo het vak eigen moeten maken. De raadsleden die we gesproken hebben zien dit als een uitgelezen kans om raadsleden een trainingsprogramma aan te bieden. Omdat nieuwe raadsleden een *overload* aan nieuwe informatie krijgen is het van belang dat ze begeleid/geïnformeerd worden met betrekking tot psychosociale ondersteuning; technische en praktische zaken hebben in het begin doorgaans prioriteit en veel raadsleden kunnen zich niet voorstellen dat agressie of geweld hen zou kunnen overkomen

### Agressieprotocol

In de voorbereiding op het werk van nieuwe raadsleden is volgens de geïnterviewde raadsleden nauwelijks aandacht voor de vervelende ervaringen die raadsleden kunnen opdoen met agressie en geweld en sociale media. Een enkele gemeente heeft een protocol 'Agressie en geweld', maar niet in alle gevallen is dit geïmplementeerd of duidelijk wie welke stappen moet zetten en wie het protocol in gang moet zetten.

De werking van een agressieprotocol is tweeledig: aan de ene kant is het een leidraad voor een bedreigd raadslid die weet bij wie hij terecht kan en dat hij er niet alleen voor staat.

Daarnaast is het een signaal naar de samenleving: "Kom je aan één van ons, dan kom je aan ons allemaal". Agressie en geweld is onacceptabel en daarop volgt altijd aangifte.

Bij het maken van een agressieprotocol is het van belang vooraf afspraken te maken met politie en justitie over hoe te handelen als er aangifte wordt gedaan. In het protocol is de aangifteprocedure beschreven waardoor het niet meer een persoonlijke afweging van een raadslid is om aangifte te doen maar standaard.

Tenslotte kunnen raad en college in het agressieprotocol goede afspraken maken over wie perswoordvoerder is en een vast contactpersoon bij politie en justitie bevordert snelle en effectieve communicatie.

### Kosten

Opvallend is dat de kosten die door enkele raadsleden zijn gemaakt voor het ophangen van camera's door henzelf zijn betaald. In geen enkel geval is een beroep op vergoeding gedaan, maar die is ook niet aangeboden, noch is er gewezen op regelingen.

## 5. Aanbevelingen

### 1. De norm stellen

Vaak heerst er binnen gemeenteraden het idee dat incidenten ‘erbij’ horen en dat men sterk genoeg moet zijn om dit aan te kunnen. Daarnaast wordt in het openbaar bestuur een verruwing ervaren van omgang met politiek ambtsdragers. Het is daarom van groot belang om expliciet de norm te stellen: agressie, bijvoorbeeld bedreiging of geweld, ten opzichte van publieke ambtsdragers is onacceptabel. Hierbij is het van belang gezamenlijk vast te stellen wat agressie is, en wat de grenzen zijn.

### 2. Inwerkperiode raadslid

Er zijn verschillende mogelijkheden om dit onderwerp te agenderen in de inwerkperiode:

- Inwerkpakket: nieuwe raadsleden krijgen een inwerkpakket waarin aandacht is voor alles wat geregeld is m.b.t. agressie en geweld en hoe de ondersteuning is geregeld. Ook de vertrouwenslijn krijgt in dit pakket aandacht.
- Training/inwerktraject waarbij dit thema aan de orde komt en aandacht is voor de effecten van agressie/bedreiging op de persoon en zijn/haar privéleven. Onderdeel hierbij kan zijn dat een raadslid zijn of haar ervaringen komt delen bij een raad/fractie en/of dat een professioneel bureau in de arm wordt genomen om kennis te delen rond dit thema.
- Aandacht is nodig voor het protocol ‘Agressie en geweld’ en werkelijke implementatie ervan waarbij er aandacht is voor ieders rol. Daarbij komt de noodzaak van het doen van aangifte en voor het feit dat de gemeente dit op zich kan nemen, zodat het betreffende raadslid daar zelf niet mee belast is. In dit protocol moet ook aandacht zijn voor evaluatie van de situatie. Dit is niet alleen noodzakelijk voor betrokkenen maar ook voor de gehele raad: wanneer een raadslid met bedreiging geconfronteerd wordt, is het van belang deze ervaring te delen, sociale steun te mobiliseren, de eenheid te bewaken in de raad en politieke spelletjes te voorkomen. Daar heeft de burgemeester een belangrijke rol in.
- Tenslotte is aandacht nodig voor de financiële/juridische aspecten van een incident en de mogelijkheden om aanspraak te kunnen doen op vergoedingen en bijstand, wanneer de eigen verzekering die niet dekt.

### 3. Ondersteuning organiseren

Er is een vangnet nodig voor zowel de praktische zaken waar men mee te maken krijgt, zoals het doen van aangifte en het omgaan met media(aandacht), als voor het emotionele, persoonlijke deel. Structureel geregelde ondersteuning voorkomt dat steun afhankelijk is van toevalligheden en personen. Vanuit het ministerie van Binnenlandse Zaken kan dwingender opgedragen worden aan gemeenten wat minimaal aan ondersteuning geregeld moet zijn door bijvoorbeeld een template te ontwikkelen voor raadsleden op het gebied van psychosociale ondersteuning na incidenten.

Er zijn verschillende rollen en taken te onderscheiden bij de ondersteuning en nazorg van bedreigde raadsleden:

Burgemeester: biedt ondersteuning op het emotionele/persoonlijke vlak d.m.v. bijvoorbeeld een aantal gesprekken. De burgemeester zou bij incidenten op ieder moment bereikbaar en

aanspreekbaar moeten zijn en zou daarom zijn of haar mobiele telefoonnummer algemeen moeten verspreiden onder raadsleden. Na een incident kunnen burgemeester (raad en politieke partij) publiekelijk laten zien achter het getroffen raadslid te staan en bedreiging af te keuren. Dat kan bijvoorbeeld door middel van een persbericht.

Griffier: De griffier is ondersteuner van de raad en kan bij uitstek de regiefunctie op zich nemen als het gaat om georganiseerde ondersteuning. Ook kan de griffier monitoren hoe het op langere termijn met iemand gaat. Dat vraagt kennis en scholing: wat zijn mogelijke effecten van bedreiging, op welke manier kun je ondersteuning organiseren met oog voor de (politieke) context, wanneer moet je je zorgen over iemand maken? De griffier kan de regierol in de ondersteuning vervullen en het welzijn van bedreigde raadsleden op langere termijn monitoren.

Ambtenaar openbare orde en veiligheid: Deze kan als tussenpersoon/schakel in het juridische proces en voor praktische veiligheidsaspecten een belangrijke rol vervullen. De ambtenaar heeft kennis van politie en OM en heeft contact met de wijkagent.

Extern vertrouwenspersoon: een vertrouwenspersoon (professional) buiten de gemeente is van belang. Hier kunnen raadsleden terecht voor ondersteuning op het persoonlijke/emotionele deel. Een vertrouwenspersoon kan bijvoorbeeld ook een bedrijfsarts of bedrijfspsycholoog zijn.

Soms is het meer persoonsafhankelijk dan functieafhankelijk bij wie raadsleden hun verhaal kwijt willen. De drempel voor een raadslid om op iemand af te stappen en om hulp te vragen moet zo laag mogelijk zijn. Daarom moet de mogelijkheid er zijn om zelf te kiezen of men naar de burgemeester, de griffier of bijvoorbeeld naar de beleidsmedewerker Openbare Orde en Veiligheid gaat. Afspraak (in het agressieprotocol) zou moeten zijn dat deze personen elkaar op de hoogte houden en samen optrekken bij een geval van geweld of bedreiging, zodat het niet uitmaakt bij wie de eerste melding binnen kwam.

#### Ondersteuning voor privé-omgeving

In gesprek met raadslid en partner kan duidelijk worden dat ook een partner of andere gezinsleden ondersteuning nodig hebben. Soms juist zonder het bedreigde raadslid. Daarin kunnen thema's aan de orde komen zoals: 'Wat betekent dit voor jou?', of 'Hoe gaat het met het gezin?'. De gesprekken kunnen gevoerd worden door een externe, deskundig in het voeren van gesprekken met bedreigde politici en hun familieleden.

#### Ondersteuning hoe om te gaan met media-aandacht.

Zeker als een raadslid landelijke media-aandacht krijgt, is het van belang dat er ondersteuning is in het omgaan met de media-aanvragen. Soms kan zo'n rol worden ingevuld door de landelijke partij, of een fractiegenoot met meer ervaring op dit gebied. Daarnaast is het raadzaam ondersteuning te hebben bij de voorbereiding en/of nabespreking, dit zou een rol van de griffier of de burgemeester kunnen zijn, al dan niet in samenwerking met de afdeling communicatie. Het is nodig dat raadsleden meer kennis hebben over het omgaan met sociale media in de specifieke politieke context.

#### Vertrouwenslijn

De telefonische hulpdienst biedt politici en hun familieleden een luisterend oor en voorziet hen van advies waar nodig na een bedreiging. De Vertrouwenslijn is een aanvulling op en geen vervanging van de bestaande mogelijkheden om bedreigingen te melden.

De Vertrouwenslijn is een initiatief van het Ministerie van Binnenlandse Zaken, de Stichting M. (die ook Misdaad Anoniem coördineert), het Nederlands Genootschap voor Burgemeesters en de Wethoudersvereniging.

## 6. Literatuur en bijlagen

- Abraham, M., Flight, S., & Roorda, W. (2011). *Agressie en geweld tegen werknemers met een publieke taak*. Onderzoek voor Veilige Publieke Taak 2007 - 2009 - 2011.
- Bosch, N. (2016). *Niet zonder last. Onderzoek naar de meld- en aangiftebereidheid onder raadsleden in Nederland bij agressie, bedreiging en geweld*. Periklesinstituut Onderzoek.
- Bouwmeester, J., Holzmann, M., Löb N., Abraham, M., & Nauta, O. (2016). *Monitor integriteit en veiligheid bij het openbaar bestuur*. Ministerie van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties. I&O Research: Amsterdam.
- Hobfoll, S.E. (1998). *Stress, culture, and community: The psychology and philosophy of stress*. New York: Plenum.
- Hobfoll, S.E., Watson, P., Bell, C.C., Bryant, R.A., Brymer, M.J., Friedman, M.J., et al. (2007). Five essential elements of immediate and mid-term mass trauma intervention: Empirical evidence. *Psychiatry*, 70, 283-315.
- Impact (2014). *Multidisciplinaire Richtlijn psychosociale hulp bij rampen en crises*. Impact: Diemen.
- Nijdam, M.J., Olf, M., de Vries, M., Martens, W.J., & Gersons, B.P.R. (2008). *Psychosociale effecten van dreiging en beveiliging*. Amsterdam: NCTB.
- Raadslid.Nu. (2016). *Raadsleden over het veiligheidsgevoel van inwoners en raadsleden en opvang van vluchtelingen*. Overheid in Nederlands.
- Regionale Informatie- en Expertisecentra & Landelijk Informatie- Expertisecentrum. (2016). *De aanpak van ondermijning*. Inspectie Veiligheid en Justitie.
- Sikkema, C., Abraham, M. & Flight, S. (2007). *Ongewenst gedrag besproken: Ongewenst gedrag tegen werknemers met een publieke taak*. BZK/DSP-groep, Amsterdam.
- Van der Steen, M., Schram, J., Chin-A-Fat, N., & Scherpenisse, N. (2016). *Ondermijning ondermijnd. Hoe het rijk meer ruimte kan maken voor een (boven)lokale aanpak van georganiseerde ondermijnende criminaliteit*. Nederlandse School voor Openbaar Bestuur.
- Van der Torre, E.J., Gieling, M., Bruinsma, M.Y., (2013). *Bedreigen en intimideren van OM-en politiemedewerkers. Een onderzoek naar frequentie, aard en gevolgen en aanpak*. Wetenschappelijk Onderzoek- en Documentatiecentrum (WODC), Ministerie van Veiligheid en Justitie.

## **Bijlage 1. Vragenlijst Raadslid.nu**

### ***Inleiding en doel***

Deze topiclijst geeft richting aan de gestructureerd interviews die met raadsleden worden gevoerd over agressie, geweld en intimidatie. Er wordt gevraagd naar situaties waarin men werd geconfronteerd met agressie, geweld en intimidatie binnen het werk als raadslid, hoe daar mee om werd gegaan en hoe men de directe opvang en nazorg ervaarde.

Naar aanleiding van de interviews wordt een overzicht gemaakt van aspecten die voor de raadsleden een belangrijke rol spelen bij de verwerking van dergelijke ingrijpende gebeurtenissen. Dit is bedoeld als handreiking voor gemeenten om te kunnen zorgen dat raadsleden nog beter worden ondersteund en opgevangen als dat nodig is.

### ***Privacy***

Raadsleden die geïnterviewd worden blijven geheel anoniem. Uitkomsten die verwerkt worden in het overzicht zullen niet herleidbaar zijn tot de geïnterviewde personen.

### ***Achtergrond en ervaringen met agressie, geweld en intimidatie***

1. Hoeveel jaar bent u werkzaam als raadslid?
2. Wat maakt het raadswerk leuk? Waar krijgt u energie van?
3. Maakt u geregeld situaties mee met agressie, geweld en intimidatie binnen uw functie als raadslid? Zo ja, vindt u dit horen bij het raadswerk? Hoe is dit de afgelopen jaren veranderd?
4. Hoe is er bij de introductie van het werk als raadslid gesproken over (het effect van (langdurig)gevoelens van) onveiligheid/bedreiging?
5. Kunt u voorbeelden noemen van situaties waarin u zich onveilig voelde t.g.v. van het raadswerk?
6. Welk effect had dit op u? (Ervaarde u stress? Hoe lang? Etc.)
7. Op welke manier ging u hiermee om? Wat helpt daarbij (hulpbronnen privé of op werk)?
8. Waar had u behoefte aan direct na de gebeurtenis?
9. Heeft u het gevoel gehad bij collega's/leidinggevende/een vertrouwenspersoon uw verhaal kwijt te kunnen?
10. Heeft u aangifte gedaan?
11. Waar bestond evt. hulp van de fractie/politieke partij/griffier/burgemeester uit?
  - a. Door wie werd deze uitgevoerd?
  - b. Hoe heeft u deze hulp ervaren? (Voelde u zich veilig/gerustgesteld/gesteund? Werd u gehoord/serieus genomen? Werd er gevraagd naar uw behoeften?)
  - c. Hoe had deze hulp nog beter kunnen aansluiten op uw behoeften?
12. Is er op een later moment aandacht geweest voor de gebeurtenis binnen de organisatie?

13. Hadden ervaringen van andere raadsleden u kunnen helpen bij het omgaan met deze situatie?
14. Was er sprake van schadevergoeding of van een andere (financiële) voorziening? Hoe belangrijk was dit aspect voor u?
15. Heeft u naar aanleiding van de gebeurtenis contact gehad met een hulpverlener buiten het werk? Een huisarts, coach, psycholoog, etc.?
16. Wat zou u collega's meegeven/adviseren n.a.v. uw eigen ervaring?

### ***Opvang en nazorg regeling***

17. Hoe ervaart u de cultuur binnen de gemeente/fractie als het gaat om omgaan met agressie en geweld jegens ambtsdragers?
18. Wordt binnen de gemeente/fractie over dit thema gesproken?
19. **Zie uitleg onderaan**: Hoe is de opvang en nazorg na heftige gebeurtenissen geregeld binnen de gemeente? Is het duidelijk waar u terecht kunt? (Hoe u kunt melden en hoe uw melding wordt afgehandeld?)
20. Worden dergelijke gebeurtenissen (structureel) besproken? Zo ja, met wie en op welke manier?

### ***Preventie***

21. Worden er initiatieven genomen om onveilige situaties te voorkomen of te beperken?
22. Worden situaties met agressie en geweld geëvalueerd?
23. Wordt met collega's besproken wat wel of niet acceptabel is? Wat is uw mening hierover?
24. Wat heeft u nodig om een volgende keer met agressie, geweld, intimidatie of andere ingrijpende gebeurtenissen om te gaan? Bent u op dit moment voldoende toegerust?